

Основні напрями професійного розвитку вчителя фізичної культури крізь призму освітніх інновацій

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Нині освіта в Україні стає важливим соціальним інститутом, який дає змогу не лише транслювати нові життєві смисли й соціальні цінності, а й впливати на розвиток суспільної свідомості. Підвищилася значимість для людини та суспільства продовження освіти протягом життя. Із формуванням тенденцій до демократизації, відкритості суспільства, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій означилася тенденція розвитку системи неперервної освіти й особливо освіти дорослих. Такі тенденції орієнтують на підвищення вимог до педагогів відповідно до світових стандартів; на їх неперервну освіту, зокрема, на самовдосконалення, самоосвіту та самовиховання [4, 6].

Проблема самовдосконалення вчителів фізичної культури в процесі професійної діяльності є актуальною, оскільки сучасна система освіти потребує нової генерації педагогів, які є конкурентоспроможними та мобільними. Упровадження в освітній процес інноваційних технологій (інформаційних, оздоровчих, здоров'язберігальних, рекреаційних тощо), перехід на європейську систему освіти вносять суттєві зміни та корективи в зміст професійної діяльності вчителів фізичної культури [1].

На необхідності неперервності освіти педагогів, розвитку освіти дорослих, багатоаспектності функцій і завдань післядипломної педагогічної освіти акцентують свою увагу учені О. Барабаш (2003), І. Жорова (2011), К. Колос (2017), Н. Протасова (2014), Л. Сігаєва (2015), В. Швидун (2013) та ін.

Саме тому з позицій сьогодення набуває особливого значення й додаткового осмислення проблема визначення шляхів підвищення професійного рівня вчителя фізичної культури та умов його ефективної діяльності крізь призму сучасних освітніх інновацій.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати основні напрями професійного розвитку вчителів фізичної культури відповідно до запитів сучасних освітніх реформ.

Методи дослідження – загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення й систематизація педагогічної, психологічної, науково-методичної літератури та нормативних документів).

Результати дослідження. Нова освітня парадигма полягає в необхідності забезпечення однакового доступу до якісної освіти всім тим, хто прагне навчатися протягом життя та має для цього необхідні засоби. Ці ідеї закладені в концепції неперервної освіти людини, основними положеннями якої є неперервний розвиток людини як суб'єкта цілепокладання й цілездійснення протягом життя;

неперервність освітнього процесу, сутність якої розкривається через категорії цілісності та цілеспрямованості, наступності й поступовості, гнучкості та динамічності, перманентних змін соціальної ситуації розвитку особистості; неперервна освіта як організаційно-педагогічний принцип, що регулює відносини, взаємозв'язки різних етапів і ступенів загальної й професійної освіти людини; система неперервної освіти як єдиний комплекс державних і недержавних освітніх інституцій різного рівня й призначення, різних інституціональних та процесуальних характеристик, що характеризується організаційною й змістовною єдністю та спадкоємним взаємозв'язком.

У цьому контексті актуальною є особистість учителя, який повинен бути провідником ідей людиноцентризму й демократичності. Беззаперечним є питання професійного розвитку вчителя, формування його професійної успішності.

Відомо, що професійний розвиток – необхідна умова росту професіоналізму педагогів. Педагогічний професіоналізм – це вправність учителя роздумувати та діяти фахово, що містить у собі комплекс професійних властивостей, якостей, здібностей, здатностей учителя, які задовольняють вимоги педагогічної професії; спроможність володіти потрібними засобами, що сприяють реалізації педагогічного впливу на здобувача освіти, взаємодію, співпрацю й взаємну творчість із ним. Професіоналізм особистості відображає високий рівень професійно важливих або особистісно-ділових якостей, креативності, адекватний рівень домагань, мотиваційну сферу й ціннісні орієнтації, спрямовані на професійний розвиток.

Професіоналізація особистості припускає два взаємозалежні компоненти – психологічний та соціальний. Психологічний аспект професіоналізації, відображений у понятті «професійний розвиток», характеризує становлення професійної самосвідомості, розвиток внутрішніх особистісних структур фахівця, які забезпечують ефективне виконання ним своїх професійних функцій. Соціальний аспект, відображений у понятті «професійна соціалізація», пов'язаний із формуванням професійних знань, умінь, навичок, засвоєнням соціально-професійних норм, становленням особистості як суб'єкта професійної діяльності.

Потрібно зауважити, що провідною метою кожної освітньої реформи, у тому числі нинішньої, є підвищення якості освіти. Складається новий рольовий стандарт професійної діяльності вчителів фізичної культури, змінюються зміст та підходи до педагогічної діяльності. Зокрема, у «формулі» нової української школи виокремлено роль учителя фізичної культури, яка полягає у:

- впровадженні основних цінностей фізичної культури в загальну культуру школи;
- створенні сучасного фізичного та психосоціального середовища в школі; упровадженні педагогіки партнерства в освітній процес;
- формуванні ключових компетентностей випускника нової української школи [5].

Відповідно, учитель фізичної культури як фахівець у сфері здоров'я повинен мати почуття відповідальності й здатність критично мислити та розв'язувати проблеми; займати активну життєву позицію; займатися самоосвітою; бути спроможним до гнучкого ведення педагогічного процесу. Тому до якостей, які характеризують позитивну тенденцію особистісного професійного розвитку вчителя фізичної культури, відносимо:

- відкритість для освоєння нового в професійній діяльності;
- інтегративний спосіб мислення під час вибору оптимальних моделей педагогічної діяльності;
- здатність до об'єктивної самооцінки своєї професійної поведінки;
- систему цінностей і високу мотивацію досягнень у професійній діяльності, спрямованій на відновлення, зміцнення та збереження здоров'я дитини [2].

Комплексний процес професійного розвитку вчителів фізичної культури передбачає актуалізацію їхніх можливостей і становлення як активної особистості в умовах післядипломної педагогічної освіти. Також в умовах післядипломної педагогічної освіти здійснюється професійний розвиток учителів фізичної культури до виконання ними нових функціональних завдань, пов'язаних з інформатизацією освіти й новою соціально-культурною парадигмою їхнього розвитку; здійснюється отримання вчителями фізичної культури професійних знань, формування вмій і навичок, необхідних для виконання ними нових видів діяльності.

Професійний розвиток учителів фізичної культури в умовах післядипломної педагогічної освіти враховує такі чинники, як задоволення освітніх потреб різних суб'єктів суспільства; диверсифікація системи післядипломної педагогічної освіти; упровадження системи менеджменту якості освіти й людських ресурсів; соціокультурна орієнтованість освіти; інтенсифікація процесів засвоєння знань; технологізація й комп'ютеризація (цифровізація) освіти; гуманізація освітнього процесу; спрямо-

ваність особистості на самореалізацію; орієнтацію освіти на соціалізацію особистості в умовах суспільного розмаїття [3].

Створення в післядипломній педагогічній освіті умов для актуалізації у вчителів фізичної культури потреби в неперервному професійному розвитку, фаховій самореалізації та забезпеченні організаційно-методичного супроводу їхнього саморуку за індивідуальною освітньою траєкторією є одним із найважливіших і найактуальніших завдань освіти дорослих. На нашу думку, без самоосвіти ідея особистісного та професійного розвитку вчителя нездійсненна. При цьому самоосвіта буде більш продуктивною, якщо в її процесі реалізується потреба вчителя у власному розвитку й саморозвитку; учитель повинен бути відкритим до змін, тобто усвідомлювати позитивні й негативні моменти своєї фахової діяльності, визнавати власну недосконалість; використовувати педагогічну рефлексію, тобто діяльність повинна бути спрямована на усвідомлення своїх дій, внутрішніх відчуттів, переживань і хвилювань, аналіз цієї діяльності та формулювання висновків, що є необхідним атрибутом учителя-професіонала.

Дослідження вчених [3] і власні наукові пошуки уможливили визначення основних напрямів інтенсифікації процесу професійного розвитку вчителів фізичної культури. Серед них:

- економічна ефективність – економія витрат матеріальних, фінансових і людських ресурсів засобами використання технологій відкритої освіти;
- паралельність – здійснення навчання одночасно з професійною діяльністю, без відриву від виробництва або іншого виду діяльності;
- дуальність – участь суб'єктів-учасників освітнього процесу, у тому числі замовників освітніх послуг, у проектуванні й регулюванні освітньої системи підвищення кваліфікації тощо;
- координованість та індивідуалізація – андрагогічна модель наставника-консультанта, ментора, тьютора, фасилітатора й координатора освітньо-наукового процесу підвищення кваліфікації та індивідуальний підхід до кожного;
- доступність, соціальна рівність, гнучкість й асинхронність – можливості віддаленого інтерактивного доступу (в авторизованому режимі, орієнтованому на різні групи користувачів) до всіх інформаційних освітніх ресурсів різних соціальних і регіональних груп та змога навчатися в зручний час, у зручному місці й темпі;
- інтернаціональність (можливість добути освіту в закордонних закладах без обов'язкової потреби фізичної присутності в них та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, які мешкають за кордоном);
- відкритість освітнього змісту навчання: проектування освітніх програм з урахуванням найсучасніших та актуальних уявлень про предмет навчання; вихід за рамки змістового стандарту, навчальної програми;
- застосування спеціалізованих технологій і засобів навчання: комп'ютерів, мережевих засобів, мультимедійних технологій, спеціального програмного забезпечення для здійснення освітньо-наукового процесу;
- підвищення вимог до самоорганізації, умотивованості здобувачів освітніх послуг, формування й розвитку самоосвітньої компетентності та працьовитості;
- інклюзивність – урахування особливостей здобувачів освіти до сприйняття інформації з огляду на домінуючі канали сприйняття інформації під час здійснення освітнього процесу.

Висновки. Провідною метою кожної освітньої реформи, у тому числі нинішньої, є підвищення якості освіти. У цьому випадку акцентовано на врахуванні впливу інтеграційних процесів, що сприяють упровадженню інновацій у процес професійного розвитку вчителів фізичної культури з пріоритетних напрямів. Виокремлено місце фізичної культури у «формулі» нової української школи, роль учителя фізичної культури, яка полягає у впровадженні основних цінностей фізичної культури в загальну культуру школи, а педагогіки партнерства – в освітній процес. Водночас сформульовано основні напрями інтенсифікації процесу професійного розвитку вчителів фізичної культури.

Перспективи подальших досліджень – у площині застосування цифрових технологій у процесі професійного розвитку вчителя фізичної культури в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Джерела та література

1. Башавець Н. А. Проблема самовдосконалення вчителів фізичного виховання у професійній діяльності. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III міжнар. конгресу* (Одеса, 18–21 трав. 2017). Одеса, 2017. С. 37–38.

2. Белікова Н. О. Сучасний погляд на перспективи модернізації вищої фізкультурної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. 2013. Вип. 12 (39). С. 9–14.
3. Войтовська О. М. Закордонний досвід професійного розвитку вчителів фізичної культури в умовах післядипломної педагогічної освіти. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2018. № 82. С. 110–114.
4. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
5. Подгорна В., Дроздова К. Особливості діяльності вчителя фізичної культури в умовах нової української школи. *Вісник. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 1 (157). С. 147–151. DOI: 10.5281/zenodo.2622476.
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Reference

1. Bashavets, N. A. (2017). The problem of self-improvement of physical education teachers in professional activities. *Hlobalni vyklyky pedahohichnoi osvity v universytetskomu prostori*. Materialy III mizhnarodnoho konhres. Odesa, 37–38.
2. Bielikova, N. O. (2013). A modern look at the prospects of modernization of higher physical education. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seria № 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 12 (39), 9–14.
3. Voitovska, O. M. (2018). Foreign experience of professional development of physical education teachers in the conditions of postgraduate pedagogical education. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seria Pedahohichni nauky*, № 82, 110–114.
4. Conceptual Principles of Secondary School Reforming. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
5. Podhorna, V., Drozdova, K. (2019). Peculiarities of physical education teacher activity in the conditions of the new Ukrainian school. *Visnyk. Seria: Pedahohichni nauky*, № 1 (157), 147–151. DOI: 10.5281/zenodo.2622476.
6. On education: Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Анотація

Актуальність. Нині підвищилася значимість для людини й суспільства продовження освіти протягом життя, адже сучасна система освіти потребує нової генерації педагогів, які є конкурентоспроможними та мобільними. Актуальним є визначення шляхів підвищення професійного рівня вчителя фізичної культури й умов його ефективної діяльності крізь призму сучасних освітніх інновацій. **Мета дослідження** – теоретично обґрунтувати основні напрями професійного розвитку вчителів фізичної культури відповідно до запитів сучасних освітніх реформ. **Методи дослідження** – загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення й систематизація педагогічної, психологічної, науково-методичної літератури та нормативних документів). Ідеї необхідності забезпечення однакового доступу до якісної освіти всім тям, хто прагне навчатися протягом життя та має для цього необхідні засоби, закладено в концепцію неперервної освіти людини. Беззаперечним є питання професійного розвитку вчителя, формування його професійної успішності. Відповідно, учитель фізичної культури як фахівець у сфері здоров'я повинен мати почуття відповідальності й здатність критично мислити та розв'язувати проблеми; займати активну життєву позицію; займатися самоосвітою; бути спроможним до гнучкого ведення педагогічного процесу. Створення в післядипломній педагогічній освіті умов для актуалізації у вчителів фізичної культури потреби в неперервному професійному розвитку, фаховій самореалізації та забезпеченні організаційно-методичного супроводу їхнього саморуку за індивідуальною освітньою траєкторією є одним із найважливіших і найактуальніших завдань освіти дорослих. Визначено основні напрями інтенсифікації процесу професійного розвитку вчителів фізичної культури, серед яких – економічна ефективність; паралельність; дуальність; координованість й індивідуалізація; доступність, соціальна рівність, гнучкість та асинхронність; інтернаціональність; відкритість освітнього змісту навчання; застосування спеціалізованих технологій і засобів навчання; підвищення вимог до самоорганізації, умотивованості здобувачів освітніх послуг, формування й розвиток самоосвітньої компетентності та інклюзивність.

Ключові слова: професійний розвиток, учитель, фізична культура, професіоналізація, освітні реформи.

Наталья Беликова. Основные направления профессионального развития учителя физической культуры сквозь призму образовательных инноваций. Актуальность. Сейчас повысилась значимость для человека и общества продолжение образования в течение всей жизни, ведь современная система образования требует нового поколения педагогов, которые являются конкурентоспособными и мобильными. Актуальным является определение путей повышения профессионального уровня учителя физической культуры и условий его эффективной деятельности сквозь призму современных образовательных инноваций. **Цель исследования** – теоретически обосновать основные направления профессионального развития учителей физической культуры в

соответствии запросам современных образовательных реформ. **Методы исследования** – общенаучные (анализ, синтез, обобщение и систематизация педагогической, психологической, научно-методической литературы и нормативных документов). Идеи необходимости обеспечения равного доступа к качественному образованию всем тем, кто стремится учиться всю жизнь и имеет для этого необходимые средства, заложенны в концепции непрерывного образования человека. Несомненным является вопрос профессионального развития учителя, формирования его профессиональной успешности. Соответственно, учитель физической культуры как специалист в области здоровья должен иметь чувство ответственности и уметь критически мыслить и решать проблемы; занимать активную жизненную позицию; заниматься самообразованием; быть способным к гибкому ведению педагогического процесса. Создание в последипломном педагогическом образовании условий для актуализации у учителей физической культуры потребности в непрерывном профессиональном развитии, профессиональной самореализации и обеспечении организационно-методического сопровождения их самодвижения по индивидуальной образовательной траектории является одной из важнейших и актуальных задач образования взрослых. Определяются основные направления интенсификации процесса профессионального развития учителей физической культуры, среди которых – экономическая эффективность; параллельность; дуальность; скоординированность и индивидуализация; доступность, социальное равенство, гибкость и асинхронность; интернациональность; открытость образовательного содержания обучения; применение специализированных технологий и средств обучения; повышение требований к самоорганизации, мотивированности соискателей образовательных услуг, формирование и развитие самообразовательной компетентности и инклюзивность.

Ключевые слова: профессиональное развитие, учитель, физическая культура, профессионализация, образовательные реформы.

Nataliya Byelikova. The Main Directions of Professional Development of a Physical Education Teacher Through the Prism of Educational Innovations. Topicality. Nowadays the importance of continuing education throughout life has increased for individuals and society, because the modern education system requires a new generation of teachers who are competitive and mobile. It is relevant to determine the ways of improvement of the professional level of a physical education teacher and the conditions for his effective activity through the prism of modern educational innovations. **The Objective of the Study** is to theoretically substantiate the main directions of professional development of physical education teachers in accordance with the demands of modern educational reforms. **Research Methods** – general scientific: analysis, synthesis, generalization and systematization of pedagogical, psychological, scientific and methodological literature and regulatory documents – general scientific: analysis, synthesis, generalization and systematization of pedagogical, psychological, scientific and methodological literature and regulatory documents. The ideas of the need to ensure equal access to quality education for all those who strive to learn all their lives and have the necessary means for this are embedded in the concept of a person's lifelong education. Doubtless is the question of teacher's professional development, the formation of his professional success. Accordingly, a physical education teacher as a health professional should have a sense of responsibility and the ability to think critically and solve problems; take an active life position; engage in self-education; be able to flexibly conduct the pedagogical process. Creation of conditions in postgraduate pedagogical education for actualizing physical culture teachers' needs for continuous professional development, professional self-realization and providing organizational and methodological support for their self-movement along an individual educational trajectory is one of the most important and urgent tasks of adult education. The main directions of intensification of the process of professional development of physical culture teachers are determined, among which: economic efficiency; parallelism; duality; coordination and individualization; accessibility, social equity, flexibility and asynchrony; internationality; openness of educational content of education; application of specialized technologies and teaching aids; increasing requirements for self-organization, motivation of applicants for educational services, the formation and development of self-educational competence and inclusiveness.

Key words: professional development, teacher, physical culture, professionalization, educational reforms.